

dr. Borbély Szilvia

Bérnövekedés – és a foglalkoztatottság összefüggéseinek hazai tapasztalatai

EMCO (Employment Committee, European Commission) – tripartit konzultáció

Brüsszel, 2013. február 1

Magyarországon a következő sajátosságokat tapasztalhatjuk:

1. *Az elmúlt másfél évtized idősorát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a foglalkoztatási ráta alakulása nem követte a reálkeresetét.* (Sőt, éppen amikor a legmagasabbra sikerült feltornáznia a foglalkoztatási rátát, abban az évben volt tapasztalható az egész időszak alatt a legmagasabb reálkereset növekedés (2003, 50,6% (15-74 évesek) foglalkoztatási ráta és 9,6% reálkereset növekedés). A foglalkoztatási ráta 2000-től relatíve állandó maradt (49,6% (2000), 49,7% (2011), a maximális érték 50,9% volt (2006,2007). Az egyes kormányok erőfeszítései, a különböző gazdaságpolitikai lépések és eszközök (pl. uniós projektek) a foglalkoztatás szintjére csak kismértékben hatottak, s ha az az elmúlt évtized során valamelyest emelkedett is, csakhamar visszaesett az 50% körüli szintre.

3. *Az utóbbi két évben a bérnövekedés a gazdaságtól független tényezők okán történt.* Nem játszott benne szerepet a klasszikus béralku, miután az 2011 óta maga a klasszikus béralku alapjául szolgáló ágazatközi tripartit ajánlások, a *klasszikus, ágazatközi tripartit érdekegyeztetés/béralku megszűnt.* 2012 második felében létrejött egy, a korábbinál szűkebb, csak a versenyszférára kiterjedő makroszintű, ágazatközi tripartit fórum (VKF). Ezen a szociális partnerek azonban - ellentétben a korábbi gyakorlattal – nem egyeztek meg a kollektív bérmegállapodásokat orientáló ajánlásban. Megállapodás született viszont a minimálbér (és az un. bérminimum) emelését illetően. (A 2013-as minimálbérről kapcsolatos megállapodás úgy jött létre, hogy 11 ágazatban, az első félévben a minimálbéremelés költségeit az állam átvállalja).

Magyar sajátosság, hogy az utóbbi két évben *azokban a bérkategóriákban, ahol nőttek a bérköltségek, nem nőttek a reálkeresetek, viszont ahol nem nőttek a bérköltségek, nőttek a reálkeresetek.* Magyarázat: *Az utóbbi évek béremelése a keresetet terhelő adózásnak az alacsonyabb keresetűekre ható negatív következményeit próbálta kompenzálni.*

- 2011 óta a minimálbér után is kell fizetni az akkor bevezetett *egykulcsos szja-t, valamint lassan kivezetésre kerültek az adójóváírások.* Magyarországon első pillantásra jelentős minimálbéremelésben állapodtak meg a szociális partnerek (2011-ben 6%, 2012-ben 18%, 2013-ben 5,4%). A minimálbéremelések és az átlagbér és az alatti emelések azonban csupán a bérek nettó értékének megtartását szolgálják.
- Az átlagbér alatt és a minimálbéren keresők esetében – az ilyen típusú hatás vizsgálatkor – figyelembe kell venni azt, hogy
 - ❖ a nettó minimálbér alacsonyabb, mint a létminimum¹

¹ a 2013-as nettó minimálbér 64190 Ft (ennyi marad a bruttó 98 000 Ft-ból a levonások után). Az egy főre számított létminimum átlagos értéke 2011-ben havonta 83 941 forint volt (KSH).

- ❖ a minimálbér 2011-ben az átlagkereset 37%-át, 2012-ben 42%-át tette ki, ami nem azt jelzi, hogy a minimálbér magas, hanem azt, hogy az átlagkereset alacsony, felülről közelíti a létminimumot.

Ha az ilyen típusú *bérnövekedésnek a fogyasztói keresletre* vonatkozó növekedését vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy ez nem jelentet(het) keresletnövekedést. A létminimum alatti minimálbér és a létminimum közeli átlagbér (ami a bérből élők 80%-ára vonatkozik) pedig a fogyasztói kereslet alacsony szintjét eredményezik.

Azokban a kereseti kategóriákban, ahol valóban nőttek a nettó keresetek, nem nőttek a bérköltségek. A 2011-ben bevezetett egykulcsos (16%) szja-val - a magasabb keresetűek bérének a zsebben hagyásával - a cél a belső kereslet, fogyasztói piac növekedése volt. Ez a helyi fogyasztást kielégítő termelő és szolgáltató cégek helyzetét javította volna (és lett volna így hatással a foglalkoztatás növekedésére). Ez az elképzelés nem vált be. A magas keresetek zsebben hagyása nem jelenti automatikusan a belső fogyasztás növekedését. A középprétegek jelentős része - a magyarországi sajtóságos devizahitelezés miatt – a náluk maradt jövedelmet a megnövekedett devizahitel terhek finanszírozására fordította.

Konklúziók

Megállapíthatjuk, hogy amellet, hogy valamint nem találunk szoros korrelációt a foglalkoztatás és a keresetek alakulása között, a jelenlegi nettó keresetek növekedése sem az alacsony, sem a magas keresetűek esetében nincs hatással a belső fogyasztói kereslet növekedésére. A túlzottan alacsony – létminimum körüli - keresetek jobban gátolják – az alacsony fogyasztói keresleten keresztül - a foglalkoztatást, mintsem azt akadályoznák. A magas keresetűek többletjövedelme döntően nem a hazai gazdaságra vannak pozitív hatással.

Amikor a jövedelmek olyan alacsonyak, hogy a minimálbér nem fedezi a létminimumot, s az átlagkereset csak valamivel haladja meg a létminimumot, valamint a bérből élők jelentős hányada minimálbért kap, illetve, a bérből élők 80 %-a az átlagkeresetet éri el vagy az alatt keres, a kollektív alku során lényeges szempont marad a tisztességes bérré való törekvés.

Ez nem azt jelenti, hogy a foglalkoztatás és a foglalkoztatás megtartása vagy akár növelése ne lenne ugyancsak fontos. Különösen nehéz a szociális partnerek helyzete (is) akkor, amikor a gazdaság nemcsak az inflációval, hanem stagnálással is – azaz stagflációval - küszködik.

Az eddigi tapasztalatok alapján azonban hiába csökkentenék a munkavállalók döntő részét érintően a minimálbért, vagy csökkennének a reál(átlag)keresetek, a fizetőképes kereslet további visszaesése következtében nem nőne, hanem csökkenne a foglalkoztatás, különösen olyan szektorokban, mint a kiskereskedelem, a személyi szolgáltatások, illetve a nemegyszer kényszerűségből csak a hazai piacon működő mikro-és kisvállalat) csődjét hozná.

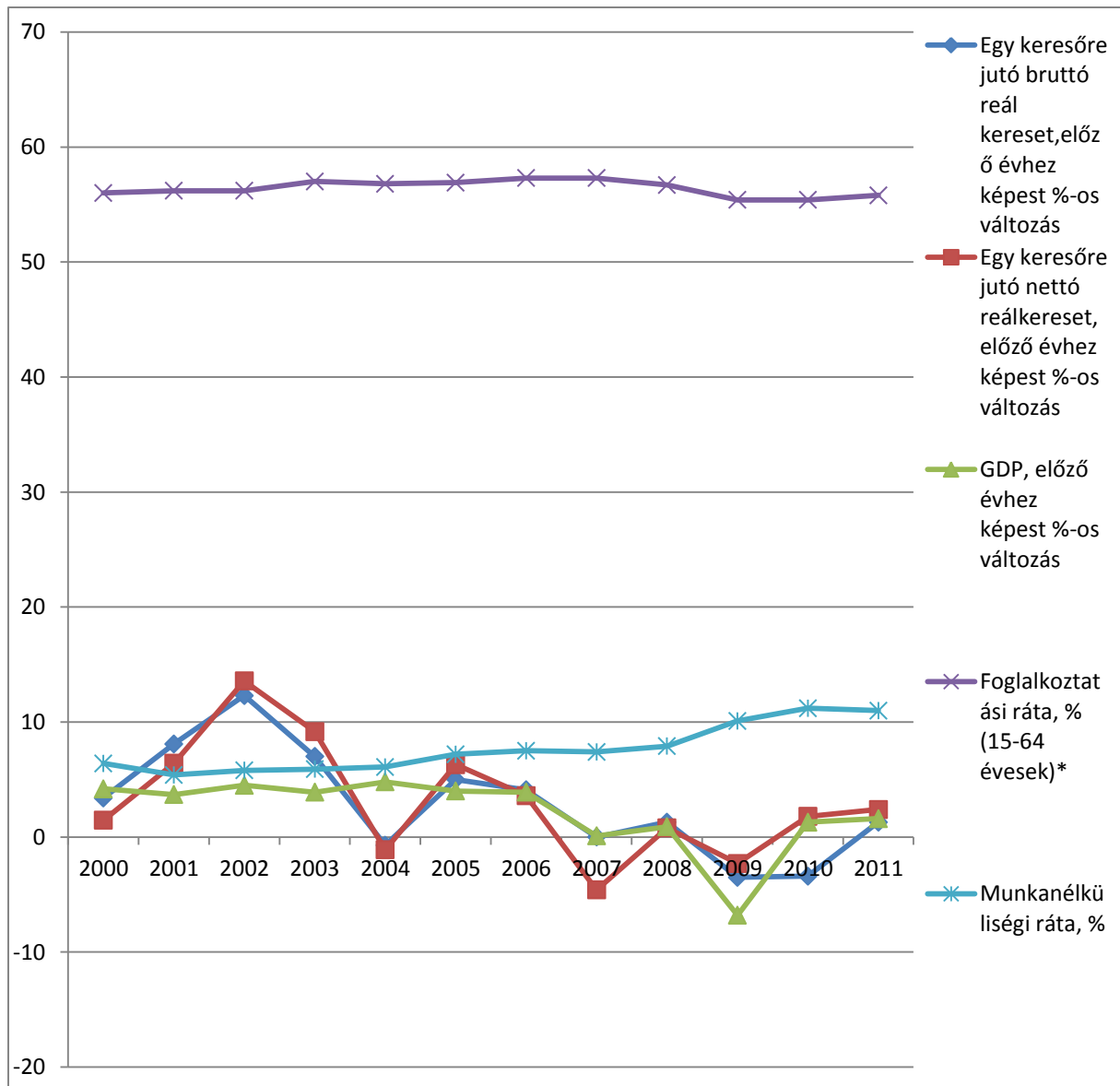
A külpiazi termelés szempontjából a bércsökkenésre – Magyarországot illetően - azért nincs szükség, mert még mindig komparatív előnnyel rendelkezik a munkaerőköltségeket illetően, még a régióban is. Ezt a komparatív előnyt leginkább a magas hozzáadott értékű (jelentős R+D tartalmú) termékekkel, illetve jelentős szellemi kapacitást, tudást igénylő szolgáltatásokkal és exportjukkal tudná kihasználni. Ezzel nemcsak a makrogazdasági

egyensúlyhiány csökkenhet, hanem a jelenlegi jövedelmi egyenlőtlenségeiből, illetve az átlag- és az az alatti keresőnek a megélhetés nehézségeiből fakadó társadalmi feszültség is. Ez a kívánalom alapvető a szociális partnerek számára a társadalmi béke megőrzése szempontjából (is).

Borbély Szilvia, 2013.01.21.

Borbély Szilvia, 2013.01.21.

	Egy keresőre jutó bruttó reál kereset, előző évhez képest %-os változás	Egy keresőre jutó nettó reálkereset, előző évhez képest %-os változás	GDP, előző évhez képest %-os változás	Foglalkoztatási ráta, % (15-64 évesek)*	Munkanélküliségi ráta, %
2000	3,4	1,5	4,2	56,0	6,4
2001	8,1	6,4	3,7	56,2	5,4
2002	12,3	13,6	4,5	56,2	5,8
2003	7	9,2	3,9	57,0	5,9
2004	-0,7	-1,1	4,8	56,8	6,1
2005	5	6,3	4	56,9	7,2
2006	4,1	3,6	3,9	57,3	7,5
2007	0	-4,6	0,1	57,3	7,4
2008	1,3	0,8	0,9	56,7	7,9
2009	-3,5	-2,3	-6,8	55,4	10,1
2010	-3,4	1,8	1,3	55,4	11,2
2011	1,3	2,4	1,6	55,8	11,0

Tendenciák (2000-2011)

- Mind a bruttó, mind a nettó reálkereset növekedése lassul (néhány kiugró év – 2002, 2005 – kivételével)
- A nettó reálkereset növekedése 2004, 2006-2008 és 2011 kivételével meghaladja a bruttó reálkeresetét.
- A foglalkoztatási ráta (15-64 évesek) 2010-2011 között nagyjából azonos maradt (2010-ben 56%, 2011-ben 55,8%). Kiseb kiugrás volt tapasztalható 2006-2007-ben (57,3%). 2006-ban mind a bruttó, mind a nettó reálkereset nőtt, viszont 2007-ben a bruttó reálkereset stagnált, a nettó viszont csökkent.)
- A bruttó reálkereset növekedése 2000, 2004, 2007, 2008, 2010 és 2011 években volt lassúbb, mint a GDP-é.

- A nettó reálkereset növekedése 2000, 2004, 2006, 2008 években volt lassúbb, mint a GDP növekedése.